

меч, в лівій – державу. Меч одноручний, це видно як по довжині руків'я, так і по лезу. Найбільш схожий за своїми морфологічними ознаками на мечі романського типу. Це відповідає історичним реаліям: так, мечі романського типу були широко розповсюджені на теренах Київської Русі й активно використовувалися у княжому війську. Всього на території сучасної України знайдено 44 романські мечі. Обладунки також викарбовані деталізовано і відповідають історичним реаліям того часу. На голові у Данила Романовича – корона, на плечах – накидка. Накидки в ті часи були дуже популярні серед знаті, це доводять як зображальні джерела, так і велика кількість багато прикрашених застібок, знайдених під час археологічних розкопок. На задньому фоні прапор із зображенням лева. У верхній частині монети розташовано напис «Галицьке королівство».

Монета «Козацька держава» присвячена 25-річчю незалежності України. Вона входить до набору пам'ятних монет у складі 4 монет у сувенірній упаковці («Київська Русь», «Галицьке королівство», «Козацька держава» та «25 років незалежності України»). На аверсі, ліворуч, на дзеркальному тлі розміщено зображення козака. На поясі в нього можна бачити порохівницю. Також на поясі висить шабля. Правою рукою козак тримає великий щит, у куті якого розміщено малий державний герб України. З правого боку розміщені дата карбування, номінал «5 гривень», напис «Україна» та логотип банкотно-монетного двору НБУ. На реверсі, у центрі монети, викарбовано фігуру козака з рушницею – це стилізоване зображення герба війська Запорозького. Зображення обрамлено рамкою зі стягів та гармат. Гармати були потужною силою на тогочасному полі бою. Вгорі розміщено напис «Козацька Держава».

Отже, проаналізувавши вищенаведений матеріал, можна сказати, що Україна доволі добре використовує випуск пам'ятних монет як інструмент збереження історичної спадщини і має продовжувати таку практику надалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Пам'ятні монети України. Монета Трипілля. URL: <https://www.ua-coins.info/ua/list/1988-tripol-e> (дата звернення: 18.09.2024).

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ МІСЦЬ ПАМ'ЯТІ У ПРОСТОРІ МІСТ УКРАЇНИ: ПАМ'ЯТНИК ВОЇНАМ-ВИЗВОЛИТЕЛЯМ КОЗЯТИНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Берегута В. В.

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця (Україна)
e-mail: v.berehuta@donnu.edu.ua

Пам'ятник воїнам-визволителям Козятина в роки Другої світової війни, відомий як «Козятинський танк», є металевим постаментом висотою 3,4 м, розташований у м. Козятині Вінницької області і встановлений у 1982 р. на перехресті ву-

лиць Куликівського та Незалежності. Ззовні пам'ятник є бетонно-плиточним п'єдесталом сірого кольору, на якому розміщено танк серії ІС-3 темно-зеленого кольору. Під танком розташована табличка, на якій російською мовою вказано «Танкістам 1-ї ГТА, що звільнили м. Козятин від німецько-фашистських загарбників 28.XII.1943 р. Трудящі міста» [1].

Рисунок 1. Пам'ятник воїнам-визволителям Козятина в роки Другої світової війни (м. Козятин, Вінницька область)

Історія встановлення «Козятинського танка» відстежується з грудня 1943 року, коли танкісти Першої гвардійської танкової армії СРСР на танках моделі Т-34 брали участь у боях за звільнення міста від німецької армії. Встановленим фактом є те, що танк ІС-3, використаний для п'єдесталу, не брав участь в штурмі міста та бойових діях Другої світової війни, оскільки виробництво серії танків ІС-3 розпочалося лише весною 1945 р. За деякими відомостями, цей танк був частиною Параду перемоги Червоної армії на Червоній площі Москви 24 червня 1945 року [1].

Ідея закарбувати подвиг радянських танкістів у Козятині належить військовому комісару Миколі Островському. 1982 року він повідомив районний комітет КПРС про те, що в одному з міст України бачив на п'єдесталі справжній танк-пам'ятник. Прагнучи встановити аналогічний у Козятині, він, за вказівкою районного комітету, надіслав листа регіональному начальнику бронетанкових військ та артилерії. У квітні 1982 року йому з Білої Церкви до Козятина привезли танк ІС-3, який було встановлено до чергової річниці перемоги. Дискусії спричинило обрання місця розташування: танк хотіли встановити поблизу центра міста та у відмінному від монумента за звільнення Козятина місці. На перехресті вулиць Куликівського та Незалежності, де тепер розташований пам'ятник, у 1982 році був розташований приватний житловий будинок, тому було ухвалене рішення про знесення будинку та надання родині, яка в ньому мешкала, нового житла. Міська влада не мала відповідної техніки для встановлення 40-тонного танка, тому по допомогу звернулась до Вінниці [1].

Розпочата в Україні 2015 року внаслідок анексії Криму Російською Федерацією та початку війни на Донбасі політика засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів і заборона пропаганди їх символіки не порушувала питання знесення «Козятинського танка», що пов'язано з незавершеним на той момент переосмисленням пам'яті про Другу світову війну. Лише у грудні 2022 року, через майже рік після початку повномасштабного російського вторгнення, міська рада актуалізувала питання про знесення пам'ятника. У березні 2023 року цю проблему було винесено на громадське обговорення Козятинською міською радою [2]. Для цього було розпочато голосування на офіційній Facebook-сторінці Козятинської міської територіальної громади, де станом на 18 вересня 2024 року голоси 1 561 користувача мережі розділились майже порівну: 52 % – «За демонтаж», 46 % – «Проти демонтажу» [3]. Місцеві посадовці, містяни та дописувачі Facebook наводять різні аргументи на користь та проти знесення пам'ятника (табл. 1).

Таблиця 1. Аргументи прихильників та противників демонтажу «Козятинського танка»

Аргументи «за»	Аргументи «проти»
«Це пам'ятник прославлення тоталітаризму, комунізму, нашого колоніального минулого» (Світлана Рибінська, керівниця Козятинського відділу культури)	Пам'ятник є нагадуванням про перемогу над нацизмом, а не про радянську владу, та є символом подвигу танкістів (Федір Кропива, керівник Козятинського осередку ветеранів України)
«Переплавити, зробити хлопцям (ЗСУ – авт.) зброю для перемоги над ворогом»	«На подвигах наших батьків ми повинні вчити наші молодші покоління» (Федір Кропива)
Конкретний танк не брав участь в боях за звільнення Козятина та не має відношення до історії міста	«Це (демонтаж пам'ятника – авт.) буде взагалі зущання над тими людьми, які воювали в Другу світову»
В контексті російсько-української війни будь-яке збереження форм радянської воєнної історії є принципово недоречним	«Це наше минуле, про нього забувати не можна. Не можна порушувати те, що було створено раніше»
Модель танка ІС-3 – увічнення постаті та діяльності Йосипа Сталіна, відомого політикою винищення української нації	Знесення пам'ятника та облаштування цього місця потребує додаткових фінансових ресурсів, які в умовах війни можна спрямувати на більш нагальні потреби міста. Питання повинно бути вирішено після закінчення війни

Джерело: складено автором на основі [3] та [4]

Отже, російське повномасштабне вторгнення посилює неоднозначне ставлення суспільства до «Козятинського танка», тому будь-яке ухвалене місцевою владою рішення може спричинити негативну реакцію серед частини містян. Для розв'язання цієї проблеми потрібно розмежувати розуміння танка як символу подвигу танкістів під час звільнення міста і танка як одного з матеріальних символів радянської епохи, а також зважати на доведений факт того, що конкретний танк не брав участі у звільненні Козятина від нацистів.

Одним із потенційних варіантів розв'язання питання є демонтаж пам'ятника та встановлення на його місці меморіальної таблички, присвяченої пам'яті радян-

ських танкістів, без зображення радянських символів. Проте іншим шляхом врегулювання проблеми може бути демонтаж пам'ятника та облаштування на його місці меморіалу пам'яті загиблих військовослужбовців Збройних Сил України, які віддали своє життя, захищаючи Україну від російської агресії. Станом на 18 вересня 2024 року пам'ятник не демонтований, тому ухвалене в майбутньому Козятинською міською радою рішення повинно не лише зважати на результати онлайн-голосування та позиції противників і прихильників демонтажу «Козятинського танка», але що найголовніше – враховувати ідеологічний аспект російсько-української війни та відповідати вимогам законів України про декомунізацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Артемчук Д., Удвуд О. Козятинський танк: визволитель міста чи звичайний пам'ятник? *RIA Козятин*. 2021. URL: <https://kazatin.com/Podii/kozyatinskiy-tank-vizvolitel-mista-chi-zvichayniy-pamyatnik-10867691.html>
2. Вносимо на громадське обговорення долю радянського танку «ІС-3». *Козятинська міська рада*. 2023. URL: <https://komr.gov.ua/news/vynosymo-na-gromadske-obgovorennya-dolyu-radyanskogo-tanku-3>
3. Керуючись Законом України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки» [...]. *Козятинська міська ТГ. Офіційна сторінка (Facebook)*. 2023. URL: <https://www.facebook.com/KozOTG/posts/pfbid08ewhaUdGbDoHW6mQUCAhesbik5ZFZMjZFirnGuLqErm7ymuk3Rr7sPLFcTZe2754l>
4. Бараболя Ю. Бути чи ні радянському танку: в Козятині триває обговорення щодо демонтажу пам'ятника. *Суспільне новини*. 2023. URL: <https://suspilne.media/417186-buti-ci-ni-radanskomu-tanku-v-kozatini-trivae-obgovorennya-sodo-demontazu-pamatnika/>

ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОБУТНОСТІ

Жигало А. В.^{1*}, Куксенко С. І.²

^{1,2}Черкаський державний бізнес-коледж, Черкаси (Україна)

*e-mail: annazhyhalo19@gmail.com

В умовах сьогодення одним із ключових напрямів гуманітарної політики України постає питання збереження спадщини історії та культури в умовах війни з росією та повоєнного відновлення країни. Незважаючи на процеси глобалізації, в тому числі в культурній сфері, історико-культурна спадщина залишається ключовим елементом національної ідентичності. Вона втілює в собі накопичений досвід поколінь, зокрема естетичні, моральні, релігійні та технологічні досягнення народів, які проживали на території України в різні часи. Збереження цієї спадщини, а також її роль у розвитку туризму, освіти та культурної дипломатії є показником зрілості суспільства і підтверджують інтеграційні прагнення України. Численні спроби країни-агресора знищити все, що пов'язане власне з Україною та її